

»Mladi za napredek Maribora 2014«
31. srečanje

Klara Kukovec

Raziskovalno področje: zgodovina
Raziskovalna naloga

0ēđ !kòxčáúq UƮQ ěšcřčáúq Q
T ^} đ !kř ōĕŕòvscřčóüšq
¥[|aú¥ äüčōčásuóčščř ōĕŕóuü

Maribor, februar 2014

SLIKA 1: Klara Kukovec leta 1906
(iz osebnega arhiva Mojce Kukovec)

KAZALO

POVZETEK	4
ZAHVALA.....	5
UVOD	6
METODE DELA.....	7
ŽIVLJENSKA ZGODBA KLARE KUKOVEC	8
1. Otroštvo in šolanje	8
2. Študij	8
3. Poroka in družina	9
4. Bolezen.....	10
5. Diploma - drugič	11
6. Trst	12
7. Prva svetovna vojna	13
8. Obdobje med svetovnima vojnama	14
9. Druga svetovna vojna.....	15
10. Obdobje po drugi svetovni vojni.....	17
11. Smrt	18
INTERVJU.....	19
DRUŽBENA ODGOVORNOST V PROJEKTU MLADI ZA NAPREDEK MARIBORA ..	25
ZAKLJUČEK.....	25
VIRI IN LITERATURA	26
VIRI SLIK.....	26

POVZETEK

V šoli imamo nekaj osebnih predmetov prve ženske zdravnice v Mariboru in Trstu. Videli sva jih na razstavi v šoli in se odločili, da raziščeva njeno življenjsko pot. Pričakovali sva, da je bila njena življenjska pot zanimiva.

Klara Kukovec rojena leta 1883 v Ukrajini, si je že od malih nog želela postati zdravnica. Odpravila se je študirat v Švico, kar pa je bilo za tiste čase skoraj nemogoče. Že sama politika in družba sta bili naravnani tako, da nista podpirali žensk, ki so se odločile za študij. Še posebej ne, če je ženska študirala medicino tako kot Klara. Poročila se je s Slovencem Jankom Kukovcem iz Ljutomera. Bila je Judinja, zato se je morala med II. svetovno vojno skrivati. Proučili sva pisne vire in opravili intervju. Ugotovili sva, da so spremembe meja, politični režimi in osebne preizkušnje vplivale na življenje celotne družine Kukovec. Klara Kukovec je bila ženska, ki je rušila poglede na ženske v tistem času.

ZAHVALA

Za pomoč pri pripravi raziskovalne naloge o Klari Kukovec, bi se radi zahvalili najini mentorici, Klarini vnukinji in pravnukinji, Centru za judovsko kulturno dediščino Sinagoga Maribor ter vsem ostalim, ki so naju podpirali.

UVOD

V tej raziskovalni nalogi bova predstavili življenje Klare Kukovec. Bila je prva zdravnica v Mariboru in Trstu, rojena v Ukrajini. Zanimalo naju je, kako so spremembe meja in političnih režimov vplivale na njeno življenje. Pričakovali sva zanimivo življenjsko zgodbo. Njena zgodba naju je pretresla in nama obenem veliko dala. Med obema svetovnima vojnama je njo in njeno družino premetavalo iz kraja v kraj, iz države v državo. Midve sva se odločili spremljati in spoznati njeno pot. Čeprav ji v življenju ni bilo vse naklonjeno, se je vedno pobrala, odšla naprej in s svojim značilnim karakterjem veliko dosegla. Najin cilj je obvestiti širšo javnost o življenju tako izjemne osebe, saj zanjo ve le malo ljudi. Njena vrlina sta bili vztrajnost in predanost delu. Njena zgodba naju je začela zanimati zaradi razstave v šoli. Pri proučevanju pisnih virov sva si pomagali z objavljenim delom avtorice Mojce Horvat. V veliko pomoč pa nam je bil osebni arhiv njene družine. Zadnji dve leti smo v šoli slišali o njej tudi v povezavi z vsakoletnim spominom na holokavst. Bila je Judinja in je na svoji koži občutila preganjanje zaradi njenega porekla. Prav zaradi nemških pacientk, ki so jo opozorile, da se naj umakne iz Maribora, je preživela strašen čas vojne. Tudi po vojni ji čas ni bil naklonjen, saj ji je nova oblast nacionalizirala hišo. Dosedanja spoznanja o njej sva razširili še z intervjujem z njeno vnukinjo.

METODE DELA

Pri delu sva proučevali pisne vire in opravili strukturirani intervju.

Pri ustvarjanju te raziskovalne naloge sva si pomagali s pisnim gradivom avtorice Mojce Horvat in z življenjepisom Klare Kukovec. Ker sva želeli spoznati njeno življenje z drugega vidika, ampak vseeno iz prve roke, sva 15.1.2014 opravili še intervju s Klarino vnukinjo. Opravili sva strukturiran intervju. Povedala nama je veliko zanimivih zgodb, ki jih je sama doživljala s svojo babico. Te zgodbe sva lahko uporabili v raziskovalni nalogi in jo s tem tudi popestrili. Glavna raziskovalka dela in življenja Klare Kukovec je prav njena pravnukinja, ki je o njej predavala že po vsej Sloveniji ter ugotovitve tudi objavila.

ŽIVLJENSKA ZGODBA KLARE KUKOVEC

1. Otroštvo in šolanje

Klara (občasno Kaja-Lea) Kukovec, rojena Doktor, se je rodila 12. julija 1883 v Hersonu ob ustju reke Dnjeper v carski Rusiji, oziroma današnji Ukrajini. Izhajala je iz bogate judovske družine. Njen oče Naum Doktor je bil gradbeni mojster, mati Dina Doktor pa gospodinja. Klara je že kot otrok želela postati zdravnica. Gimnazijo je končala leta 1900, z željo po študiju medicine v Ženevi.

2. Študij

Najprej ji oče ni dovolil študirati, a je na koncu popustil, kar potrjuje njeno odločnost in vztrajnost, brez katere ji na njeni življenjski poti gotovo ne bi uspelo. (Horvat M., str. 2) Njen karakter je potrdila tudi njena vnukinja, ki nama je pojasnila, da Klara ni prenašala ovir. Tako psihičnih, kot tudi fizičnih.¹

V tistem času se je v carski Rusiji od žensk pričakovalo, da se bodo izobrazile za učiteljice in bodo prenašale znanje na mlajše generacije. Veliko ljudem se je zdelo nenavadno, da bi ženske sploh karkoli študirale. Nekateri so se spraševali ali so ženske sploh sposobne študirati, zato je bilo žensk, ki so odšle študirati v tujino zelo malo. Da bi ženska študirala medicino, pa se jim je zdelo skrajno neprimerno, saj jih je odvrčala misel na to, da bi ženska secirala moško truplo. Drugi pa so menili, da imajo ženske pacientke raje zdravnice kot zdravnike, zaradi ženske intimne. (Horvat M., str. 35-41)

Med študijem v Švici je oče Klari sporočil slabo novico. Kot je sama zapisala: »Kdaj sem bila v 4. letniku študija, je moj oče naznanil, da je izgubil vse svoje premoženje in ne more pošiljati na življenje, zato naj se vrnem domu, ampak sem hotela postati zdravnica.« (Kukovec K., Življenjepis) Njeni starši so v rusko-japonski vojni izgubili vso premoženje, zato so želeli, da se vrne domov v Herson, saj niso zmogli plačevati njenega študija v tujini. Ona pa je bila odločena, da bo dokončala, kar je začela in doštudirala v Švici. Ker je potrebovala denar, je prosila svojega profesorja dr. Kocherja za delo v njegovem privatnem

¹ Intervju z vnukinjo Klare Kukovec na str. 15

sanatoriju v Bernu. Tako je odšla v Bern, kjer je delala dan in noč. Podnevi je nadaljevala s študijem, ponoči pa skrbela za paciente v sanatoriju dr. Kocherja. Njena naslednja služba je bila v Zürichu. Bila je sekundarka pri profesorju Krönleinu. (Horvat M., str. 42.44) Tam je opravila še en semester študija. Zadnji semester pa je naredila v Lozani, kjer je močno zbolela za pljučnico, zato je morala za eno leto nazaj k staršem v domači Herson. (Kukovec K., Življenjepis) Ko se je vrnila nazaj, je leta 1908 zagovarjala svojo disertacijo Sang citrate.

3. Poroka in družina

Leta 1908 se je poročila s Slovencem Jankom Kukovcem iz Ljutomera. Rodil se jima je sin Vlado. Kaže, da sta bila Klara in Janko eden izmed parov, kjer sta oba opravljala pomembno vlogo v družbi. Taki pari so bili v tistem času, zelo pogosti. (Horvat M., str. 42-44)

Janko Kukovec je bil sin štajerskega posestnika in politika Ivana Kukovca. Janko se je najprej šolal na domači osnovni šoli, nato je opravil nižjo realko v Mariboru, višjo pa v Ljubljani. Maturiral je leta 1904, nato pa odšel študirat gradbeništvo v Zürich, saj je njegov oče menil, da v Sloveniji primanjkuje izobražencev na področju tehnike. Janka pa je vseeno bolj zanimala humanistika in umetnost. (Horvat M., str. 1)

Klara se je z možem Jankom in sinom Vladom odpravila na Štajersko, kjer je želela odpreti zdravniško ordinacijo. Ker pa je bil Ljutomer za to premajhen, so odšli v Gradec. Avstrija pa je bila zelo stroga pri priznavanju ženske izobrazbe. Od Klare so zahtevali, da opravi izpit iz grščine v državi, kjer je opravila gimnazijo. Zato se je odpravila v Rusijo, kjer so grščino predavali samo v Moskvi in v Kazanu. Odločila se je za Kazan, želela pa še je narediti diplomu. To je pomenilo dodatnih 26 izpitov. Opravila je že polovico teh izpitov, ko je zbolela in izgubila glas.

SLIKA 2: Klara in Janko v času študija okrog leta 1906
(iz osebne arhiva Mojce Horvat)

4. Bolezen

Zdravniki so postavili diagnozo, da ima tuberkulozo. Da ne bi koga okužila, ni upala ne k staršem, ne k možu in sinu. (Horvat M., str. 44) V svojem življenjepisju je napisala: »...hodila sem obupana po ulicah, Moskvi in nisem znala kaj bi začela. Naenkrat opazim veliki plakati: Borba protim choleri – Vsak zdravnik kateri ima diplomu lahko nam pomaga.« Tako se je odzvala na poziv ruskih oblasti za boj proti koleri. Pojasnila je, da ima švicarsko diplomu in polovico medicinskih izpitov v Rusiji. (Kukovec K., Življenjepis) Opazimo lahko, da je kljub lastni bolezni, bila pripravljena pomagati. Sprejeli so jo in jo poslali v Baku ob Kaspijskem jezeru. Vkrcala se je na parnik Turkmen, ki je plul v Perzijo, današnji Iran. Morsko okolje in podnebje je dobro vplivalo nanjo in povrnil se ji je glas. Tako je ugotovila, da so se zdravniki zmotili in nima tuberkuloze. To je pomenilo, da se lahko vrne k družini. Najprej je obiskala starše v Hersonu, sina v Ljutomeru, nato pa še moža, ki je delal v Firencah. Spet je zanosila. (Horvat M., str. 44-45)

5. Diploma - drugič

Hitro zatem je na Dunaj poslala prošnjo za priznanje diplome. Medtem pa je delala pri ginekologu profesorju Knauerju in pediatru profesorju Zangerju v Gradcu. Na graški univerzi je prva zdravnica postala Maria Schulmeister leta 1905, kasneje še dve, četrta diplomantka pa je bila Klara Kukovec (Chaya-Lea), leta 1910. Kljub diplomi iz Švice, so ji kasneje vedno upoštevali diplomu iz Gradca. Leta 1910 je v Gradcu opravila še rigoroz iz patološke anatomije in histologije, splošne in eksperimentalne patologije, farmakologije in receptologije, notranje medicine, pediatrije, psihiatrije in nevropatologije. Najboljšo oceno je dobila iz pediatrije. Spet se je pokazala njena vztrajnost, saj je le stežka dobila potrdilo o diplomi v Gradcu. To je bilo 6. novembra 1910, tri tedne kasneje je rodila drugega sina Roberta. (Horvat M., str. 5)

SLIKA 3: Klara z družino v Trstu
(iz osebnega arhiva Mojce Horvat)

6. Trst

Klara je v svojem življenjepis napisala, da je bila 8 mesecev po porodu operirana, nato pa je odšla v Trst, kjer je odprla zasebno ordinacijo. Ta je obratovala od 26. maja 1911 do 14. junija 1915. (Kukovec K., Življenjepis) Tudi v časopisu Slovenec so 31. maja 1911 objavili: »Prva zdravnica v Trstu, dr. Kaja Lea Kukovec je dobila od namestništva pravico, da sme izvrševati zdravniško prakso.« (Horvat M., str. 45-46)

SLIKA 4: Časopisni oglas
(iz osebnega arhiva Mojce Horvat)

Tudi v Trstu je bila drugačna od drugih. Bila je tujka, ki ni znala italijansko in edina zdravnica med 225 zdravniki. Iz njenega življenjepisa: »Prepričana sem bila, da bo dolgo trajalo, dokler dobim pacienti – tujka sem bila, italijanskega jezika nisem poznala in ko vsemu še prva ženska – zdravnica ... Zmotila sem se. Že prvi dan so bili tri pacientki /slovenki/ in vsak dan več in več. Na koncu je prišlo 50 do 60 pacientov na dan v ordinaciji in še pacientke na domu ...« Medtem, ko je delala, je bila bolna na črevesju in sinusih. Imela je močne glavobole in vročino. Vsega tega ni zmogla več prenašati, zato je šla na Dunaj, kjer jo je operiral profesor Chiari. (Kukovec K., Življenjepis)

V času, ko je imela ordinacijo v Trstu, je družina Kukovec prvič živela skupaj. Janko se je zaposlil v Trstu, kamor sta prišla tudi oba sinova, Vlado in Robert, ki sta otroštvo preživljala pri starih starših v Ljutomeru. (Horvat M., str. 5)

7. Prva svetovna vojna

Ko se je začela prva svetovna vojna in se je odprla italijanska fronta med Italijo in Avstro-Ogrsko, je bila Klara z družino prisiljena iz Trsta pobegniti v Ljutomer. Sinova Vlado in Robert sta ostala pri Jankovih starših v Ljutomeru, Janko je bil avstrijski rezervni oficir, Klara pa je odšla na Dunaj. Tam je bila od 1. julija 1915 do 15. februarja 1916 ginekološka asistentka v Rotschilovi bolnici na Dunaju. Od 17. februarja 1916 do 14. junija 1916 pa je delala v vojaški bolnici v Šternberku na Češkem. (Horvat M., str. 46)

Od 15. junija 1916 do konca avgusta 1918 je zdravila pri Lipnici, v begunskem taborišču Wagna. Najprej je bilo taborišče zatočišče za Poljske begunce, kasneje pa je bilo polno beguncev iz Italije, zahodne Slovenije in Istre. Zaradi prenatrpanosti in slabih higienskih razmer, je v taborišču zbolelo 600 ljudi, 49 pa jih je umrlo. Klara se je tam ukvarjala z internimi in infekcijskimi boleznimi, na primer: črne koze, griža, trebušni tifus. (Horvat M., str. 6)

Od 1. septembra 1918 do 16. decembra 1918 je Klara Kukovec delala v Gorici z dr. Antonom Brecljem. Zdravila sta nalezljive bolezni. V tistem času je imela avstrijska vojska 7400 zdravnikov, kar je znašalo 2 zdravnika na 1000 vojakov.

Od 28. decembra 1918 do 3. oktobra 1919 je Klara delala v vojaški bolnici v Mariboru v Melju. Takrat je napisala pismo za generala Rudolfa Maistra, ki jo je spraševal o zdravstvu.

Vojaška bolnica v Mariboru se je delila na:

- I. oddelek, kirurški – dr. Krajc,
- II. oddelek, dermatološki – dr. Kumbatovič,
- III. oddelek, notranje bolezni – dr. Kukovec (pozneje še oddelek za malarijo – dr. Matko),
- IV. oddelek, kontumacija,
- V. oddelek je bil opuščen (kasneje so začeli sprejemati civiliste-moške, ženske in otroke)
- VI. oddelek in paviljon, infekcijske bolezni – dr. Murgel.

Zraven štirih zdravnikov je bilo še 20 strežnikov in 20 strežnic, za 600-700 bolnikov. Vojaška bolnica v Melju je bila najprej v slabem stanju. Veliko strežnic je bilo brez prakse. Stanje se je počasi izboljšalo in zavladal je red. Na oddelku, kjer je delala Klara, ni umrlo veliko pacientov. (Horvat M., str. 46-48)

ce zelite, gospod general
 kako nadaljno pojasniti,
 stoin vsak čas na jazfalupa
 in beležim
 z odličnim sposobujem.

J. P. Kukovec

Maribor 26/III 1924.

Levijni gospod general!

Na vaš dopis od 26/III 24 bi rada odgovarila,
 ampak nastopila sem službu, še le 17/III 1918, ostala
 česar veljajo moji podatki le od tega časa.

1) Od začetka sem preejala III° oddelki, na katerem
 so bili bolniki ne samo za notranji kolegium,
 ampak tudi kirurški. V katerem stajajo so
 bili drugi oddelki to krat - ne znam, ampak
 IV° oddelki je bil v skupnem stajajo - je obdal
 pufalnomu nered, neaz, neznaga. Stojnice,
 večinoma niso bili izvražani, nekateri
 niso razumeli niti konceptu meite,
 tvoj manj so znali izbesti zdravniško
 naročila, začetka sem morala lediti
 od postelji do postelje in deliti samo
 zdravila.

2) D. Košir, D. Kumbatović, D. Krnje, D. Murgel, D. Kukovec
 3) I odd. - kirurški - D. Krnje, II odd. dermatološki - D. Kumbatović,
 III odd. mišani - P. Kukovec, IV odd. za kontaminacijo,
 I odd. je bil opuščen, V odd. in familijon - infektivni
 kolegium - D. Murgel.

4) Stojnice in strežnikov je bilo približno
 40 (polovica evih in drugih).

SLIKA 5: Pismo Klare Kukovec generalu Rudolfu Maistru 1924
 (iz osebne arhiva Mojce Horvat)

8. Obdobje med svetovnima vojnama

Po prvi svetovni vojni je Klara ostala v Mariboru, pridružila se ji je še družina. Oktobra 1919 je na Gosposki ulici 2 v Mariboru odprla privatno ordinacijo za ženske in otroške bolezni. Tako kot v Trstu je bila tudi v Mariboru prva zdravnica. Janko je od leta 1920 delal kot gradbenik na okrajnem glavarstvu. Vlado in Robert pa sta obiskovala mariborsko klasično gimnazijo, Robert pa nato še ljubljansko. (Horvat M., str. 7-8)

9. Druga svetovna vojna

Ker je bila Klara Judinja, je morala na začetku druge svetovne vojne pobegniti iz Maribora v Ljubljano, kjer se je tudi morala seliti.

SLIKA 6: Mesečna vozovnica iz časa II. svetovne vojne v Ljubljani
(iz osebnega arhiva Mojce Horvat)

Do 26. julija 1941 je živela pri družini Ažman na Emonski cesti, nato pa na Tyrševi cesti pri družini Jakič. Njenega sina Roberta, partizanskega kirurga pri Ljubnem ob Savinji, so med vojno ubili nemški vojaki. To je bil zanjo hud udarec, a se je tako kot že mnogokrat poprej pobrala in nadaljevala s svojim življenjem, ves čas predana delu..

Velika noč II.

Hitim s pisanjem. Zdi se mi, da bo premalo časa na razpolago, da napišem vse, kar bi rad napisal. Danes je torek; nekaj leži v zraku. Nekaj neizmerno lepega, težko pričakovanega. Saj nam ni drugega na ustih, kot večno iste besede, iste želje: Konec, svoboda! Zdi se, da so blizu, da nas še samo dnevi ločijo od njih, ali pa morda, če bo smola, tudi smrt za vedno. Vreme je stalno lepo in drevje se kar košati. Že nam začenja služiti kot zaklon. Sedaj stalno slišim avijone, tudi ponoči in zgodaj zjutraj. Letijo nizko, vrtijo se okoli nas in letijo v glavnem v smeri proti Mariboru. Niso to več težki bombniki, ampak lahka bojna letala, ki krožijo nizko nad nami. Danes so kar blizu nas

SLIKA 7: Prepis iz dnevnika Roberta Kukovca, ki ga je pisal med II. svetovno vojno
(iz osebnega arhiva Mojce Horvat)

Zasledili sva podatek, da je original Robertovega dnevnika izgubljen, ohranjen pa je prepis. Klarin sin Robert je izgubil življenje tik pred koncem vojne. Nemci so ga strahovito mučili, a ni ničesar izdal. Ubili so ga 13. aprila 1945. Njegova mama je šla v Savinjsko dolino, dala izkopati truplo in ga pokopala v grob z imenom in priimkom. Tudi iz tega dogodka sva videli, kako odločna je bila.

SLIKA 8: Klara in Vlado Kukovec ob Robertovem truplu leta 1945
(iz osebnega arhiva Mojce Horvat)

10. Obdobje po drugi svetovni vojni

Od maja do septembra 1945 se je zaposlila v Ljubljani pri dr. Derču. Nato ji je ministrstvo za zdravstvo obljubilo delovno mesto v deškem domu v Mariboru, vendar je dr. Peče ni vzel v službo zaradi pomanjkanja denarnih sredstev. (Horvat M., str. 48-49) V svojem življenjepisu je zapisala: »Kaj mi je preostalo? Izgubila sem vse. Niti denar za kruh za to nisem imela – je pacientka mi je dala kruh in mleko. Mož je že za čas vojni obolel na TBC pulmon. /smrzovala in gladovala sva/. Jaz in še živ ostali sin nisva imela službi. Zato sem si odločila znova za privatno prakso.« (Kukovec K., Življenjepis) Obdobje po drugi svetovni vojni, ji tako kot mnogim takrat, ni bilo naklonjeno.

Spet je odprla zasebno ordinacijo za ženske in otroke. Ta ordinacija je bila na Krekovi ulici 18 v Mariboru.² Zraven ordinacije s čakalnico in prostorom za obsevanje, je imela še stanovanje, ki pa ji ga je država nacionalizirala, zato je postala najemnica v lastni hiši.

Leta 1956 je Klara Kukovec odpotovala v Moskvo, kjer je obiskala sestro pravnico. Na potni list in vizo je morala čakati leto in pol. Ko se je vrnila v Maribor, je morala poročati o življenju v Rusiji.

SLIKA 9: Klara v Kremlju 1962
(iz osebne arhiva Mojce Horvat)

² Na tem naslovu živi zdaj znana mariborska glasbena družina Feguš.

V Nedeljskem dnevniku so 26. januarja 1975 objavili članek o Klari Kukovec. Novinar je zapisal, da so še na dan intervjuja k njej prihajali pacienti, kljub temu, da je bila stara 92 let.

V članku sva našli zanimiv stavek: »Prvi pogoj je, da je človek sposoben vladati samem sebi. Misliti je treba na druge, ne samo na sebe. Živeti z dušo in telesom.«

SLIKA 10: Pravnukinja Mojca z babico Klaro
(osebni arhiv Mojce Horvat)

11. Smrt

Umrla je 31. decembra 1979. Stara je bila 97 let. (Horvat M., str. 48-49) Nekoč je zapisala misel: »V svojem življenju sem mnogo poskušala, se marsičesa lotila, a zmerom dosegla svoj cilj.« (Horvat M., str. 49)

INTERVJU

Intervju sva opravili dne 15.1.2014, s Klarino vnukinjo, Nevenko Dajčar, rojeno Kukovec leta 1945.

1. Ali ste imeli veliko stikov s svojo babico? Ste se veliko družili z njo in preživljali veliko časa z njo?

Ne, babica Klara ni bila človek, ki bi s kom drugim preživljala čas. Ona je bila v svoji ambulanti, poleg je imela tudi zelo veliko stanovanje in je ogromno brala. Rada je imela tudi ročno delo, veliko je pletla.

2. Sta šli kdaj skupaj na morje ali na kakšen izlet?

Ja, večkrat me je kam peljala, vsako leto sem bila z njo dva meseca na morju.

Ne si predstavljati babice, kot so babice v pravljicah. Moja babica me ni nikoli prijela za roko, vendar tudi nasilna ni bila nikoli. Ampak jaz sem se njene besede, njenega pogleda že bala, verjetno je bila to moja napaka.

En primer o druženju: ko sva bili na morju v Opatiji, sem morala biti že ob pol osmih zjutraj v kopališču, zato da je dobila kabino številka ena ali kvečjemu dve, torej ona je vedno morala biti prva, kar kaže na njen karakter.

Veliko sva hodili skupaj. Da pa bi se kaj pogovarjali, to pa ne. Dobro, na kosilo sva že šli, pa popoldne zopet spat, pa poslušat kakšen koncert. Ampak to ni v tem smislu babica, kot se v pravljici opisuje. Ni imela časa zame, vendar je bila ponosna babica.

3. Vam je kdaj pripovedovala o svojem šolanju ali o delu?

Ne.

4. Ali je bila ona vaša zdravnica?

Ne, ona je imela 62 let, ko sem se jaz rodila. Res pa je, da sem enkrat imela bolečine v križu, pa mi je potem nastavila tako ploščo, kot jih imajo še danes, na elektriko. Drugače pa mi je ona diagnosticirala davico, če ne bi, bi jaz takrat umrla. To ja, drugih stvari pa ni bilo. Po

porodu, ko sem rodila prvega sina, je privihrala noter, čeprav ne bi smela, ampak ona je rekla: »Jaz sem zdravnica.« Rekla je: »Ja kaj zdaj? Takoj povit, povit na tesno!« Ona je uporabljala vse iz starih časov, mi pa čisto vsega seveda nismo upoštevali.

SLIKA 11: Klara Kukovec z vnukinjo Nevenko in pravnukom Matjažem
(iz osebnega arhiva Mojce Horvat)

5. Ali morda veste kakšen odnos je imela do svojih pacientov?

To pa ne, sploh ne vem.

6. Je imela Klara veliko stalnih pacientov, ali so k njej prihajali zmeraj novi?

Po moje oboje.

7. Midve sva iz njene zgodbe razbrali, da je bila zelo odločna in vztrajna. Jo imate tudi vi takšno v spominu?

Ja.

8. Bi lahko povedali kakšen primer, ali kakšno zgodbo v zvezi s tem?

Ja, da je bila odločna, se vidi že po tej poti, kje vse je bila in kaj je dosegla. Ko je prišla v Švico, se je pri dekanu predstavila in povedala, da želi biti zdravnica. Takrat je bilo to še nepojmljivo. Samo v Švici so dovoljevali, da so ženske lahko študirale tudi medicino, zato je ona tudi prišla tja. Potem je dekan rekel: »In kakšno je vaše ime?« In ona reče: »Klara Doktor.« In on je rekel: »Ja to že vem, da hočete biti doktor, vaš priimek povejte.« Ampak ona je res bila Doktor, to je bil njen dekliški priimek. Vse, kar je hotela je dosegla. Z osemnajstimi leti sem napravila izpit, da sem jo lahko vozila. Ona ni prenašala, da bi bil kateri avto pred nami, vedno se je nagibala, da je videla pred tisti avto, če kdo pride nasproti in mi s tem dala vedeti, ja pojdi že enkrat naprej. To je, kar se meni zdi, ena njena karakteristična stvar. Za njo ni bilo ovir, saj jih je odstranjevala.

9. Ste si kdaj želeli postati zdravnica ali vsaj takšni, kot je bila ona, odločni?

Ja.

10. Pa ste hoteli postati zdravnica po njeni zgodbi?

Ne, ne po njeni zgodbi. Njen mlajši sin je bil kirurg in jaz sem si to silno želela, ampak oče je bil zelo proti, ker je rekel, da on ni imel družinskega življenja ob zdravnici materi in je rekel, da ne smem.

Na primer, ko je bila v Wagni, je bil njen mlajši sin pri njej in to mu ni bilo všeč, ker prav tako ni imel nič od nje. Imel je pet let in je odšel sam po železniških tirih peš do Ljutomera, do svoje stare mame.

11. Ali je od nje ostalo kaj materialnih virov ali pa njeni osebni predmeti, imate kaj njenega?

Ja, kar precej je bilo. Ogromno knjig, veliko je brala v vseh jezikih, italijanščino, francoščino, nemščino, angleščino in tudi ruščino. Potovala je zelo dosti, v Švico je rada hodila. V Izrael je tudi potovala, imela je preko devetdeset let, zato se ne spomnim več, kdaj je kaj bilo. Včeraj sva ravno z možem računala, da je morala imeti tam nekje 96 let, ko je plavala na morju, in to še precej daleč.

Imam njeno kukalo, tisto za gledališče, zelo lušno. Mislim, da ga je moja hčera že nekam nesla.

To je že tako daleč nazaj, ona je umrla 80. leta, enostavno nimamo več vseh njenih stvari. Mogoče kakšno preprogo. Imamo tudi zelo lep komplet pohištva, samovar in slike. Zdravniški pribor smo dolgo hranili, ampak ga nimamo več. Domu Danice Vogrinec sem podarila njen klavir.

SLIKA 12: Del pohištva s portretoma Klare in Vlada Kukovca, hrani družina Mojce Horvat

12. Se je ukvarjala z glasbo?

Ona ne, moj oče in njegov brat ja, ona pa ne.

13. Veste mogoče, kaj je danes v tisti hiši, kjer je ona imela ordinacijo?

Ja, tisto je zdaj občinska last. Gosposka je bila zbombardirana. Na Krekovi 18 pa so kasneje zgradili nadzidek in tam stanujejo Feguši, glasbena družina. Oni so presrečni tam, bili smo že tam na obisku. Ta hiša je bila njena, ona jo je kupila, ko je prišla iz Trsta in potem, ko je bila po vojni nacionalizirana, so ji vse skupaj vzeli in je morala za svoje stanovanje plačevati najemnino.

14. Je prinesla kaj iz Rusije?

Ne, tisto je bilo vse uničeno, starši so bankrotirali, zaradi japonsko-ruske vojne in takrat so vse to izgubili.

15. Ste vi živeli v tisti hiši, ki so jo nacionalizirali?

Ja, jaz sem tam občasno živela z njo. Naša hiša je bila preveč oddaljena, zato sem stanovala tam, kjer je bila knjižna soba. Hodila sem h klavirju, pa k angleščini. Ker je bilo to popoldan in nisem mogla hoditi domov, sem tam potem prenočila in od tam šla kar v šolo.

16. Ste po nacionalizaciji dobili to hišo nazaj?

Ja smo jo dobili, ampak je potem moj oče menjal to veliko stanovanje za dve manjši. In sicer za eno dvosobno ter eno enosobno za gospo, ki je skrbela za stanovanje moje babice. Babica je vedno imela nekoga, ki je tam zastoj živel in kuhal ter skrbel za stanovanje, in ta gospa je bila tam do konca.

Tam, kjer je babica živela, je bilo dolgo čisto prazno, ker je bilo občinsko. V pritličju pa je bila stanovanjska zadruga. V prvem nadstropju, nad vhodom, kjer je ona imela ordinacijo, pa sem videla, da so bila okna razbita. No, zdaj so jih že popravili, ne vem pa, če kdo tam živi.

Leta 1967 mi je moja babica kupila stanovanje in mi dala vso opremo in pohištvo zanj, bila je zelo radodarna.

17. Kakšen je bil babičin odnos do vere?

Vera je ni zanimala, saj je bila popolnoma predana svojemu delu. Je pa kot Judinja prejela pakete hrane, to se spomnim. Velikokrat je govorila o Izraelu in zato sem si želela živeti v kibucu.

18. Še imate kaj stikov z njeno družino iz Ukrajine?

Ne, nimamo stikov. Imela je dve sestri, ampak se je za njima izgubila sled. Njen brat pa je živel v Franciji. Priimek Doktor se nadaljuje z njegovimi potomci.

SLIKA 13: Klara Kukovec z vnukinjo Nevenko
(iz osebne arhiva Mojce Horvat)

DRUŽBENA ODGOVORNOST V PROJEKTU MLADI ZA NAPREDEK MARIBORA

O raziskovalni nalogi sva razmišljali tudi z vidika družbene odgovornosti. Glede na življenje Klare Kukovec in najin skromen prispevek o njej, sva prišli do naslednjih zaključkov:

- Klara Kukovec je bila ženska, ki se je morala zelo boriti, da se je lahko izobrazila za zdravnico. Za ženske v tistem času je bilo to zelo težko dosegljivo. Samo njena trdna volja in vztrajno delo ji je omogočilo doseči cilj;
- Bila je Judinja, ki je čas druge svetovne vojne čutila na svoji koži, torej so bile kršene njene osnovne človekove pravice;
- Po drugi svetovni vojni so ji odvzeli hišo, ki jo je sama kupila in jo zaslužila s svojim prizadevnim delom.

Iz navedenih podatkov je jasno, da so politični režimi in tedanje gledanje na ženske bili do nje izjemno neprijazni. Midve vidiva svojo vlogo v tem, da opozarjava in širiva vedenje o tej izjemni ženski. Da se je zavedala svoje družbene odgovornosti, pa je zapisala že sama:

»Prvi pogoj je, da je človek sposoben vladati samem sebi. Misliti je treba na druge, ne samo na sebe. Živeti z dušo in telesom.«

ZAKLJUČEK

Skozi raziskovanje o Klari Kukovec, sva spoznali, da je oseba s takšno življenjsko zgodbo, morala biti izredno vztrajna in predana svojemu delu. Da je Klara to bila, nama je potrdila tudi njena vnukinja, v intervjuju, ki sva ga opravili z njo. Klara Kukovec je v svojem življenju doživela marsikaj, a se je vedno znova pobrala, saj preprosto rečeno, ni priznala ovir. Ko sva začeli z izdelovanjem raziskovalne naloge, sva si postavili cilj, da bi širša javnost vedela, kdo je bila Klara Kukovec. Upava, da se bo ta najina želja, v čim večji meri uresničila, saj sva dokazali, da je Klara Kukovec, več kot primerna oseba, oseba, ki ti da navdih. Življenje ji je prineslo mnogo preizkušenj, skoraj preveč za enega človeka. Ta raziskovalna naloga pa nama je prinesla tudi sodelovanje pri ustvarjanju kratkega dokumentarnega filma o Klari Kukovec, ki pa še ni končan, a upava, da bo tudi doprinesel k najinemu zadanemu cilju.

VIRI IN LITERATURA

Horvat, M. (2012) Družina Kukovec, tipkopolis

Življenjepis Klare Kukovec (osebni arhiv Mojce Horvat)

http://hs.zrc-sazu.si/Portals/0/sp/hs9/HS9_pdf_5_Horvat.pdf (dostop 10. 10. 2013)

[http://www.os-dragakobala.si/za-starse-
/obvestila/aktivnostiobmednarodnemdnevuspominanaholokavst](http://www.os-dragakobala.si/za-starse-/obvestila/aktivnostiobmednarodnemdnevuspominanaholokavst) (dostop 13. 1. 2014)

VIRI SLIK

SLIKA 1: Klara Kukovec med študijem leta 1908 (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 2: Klara in Janko v času študija okrog leta 1906 (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 3: Klara z družino v Trstu (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 4: Časopisni oglas (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 5: Pismo Klare Kukovec generalu Rudolfu Maistru 1924 (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 6: Mesečna vozovnica iz časa II. svetovne vojne v Ljubljani (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 7: Prepis iz dnevnika Roberta Kukovca, ki ga je pisal med II. svetovno vojno (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 8: Klara in Vladimir Kukovec ob Robertovem truplu leta 1945 (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 9: Klara v Kremlju 1962 (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 10: Pravnukinja Mojca z babico Klaro (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 11: Klara Kukovec z vnukinjo Nevenko in pravnukom Matjažem (osebni arhiv Mojce Horvat)

SLIKA 12: Del pohištva s portretoma Klare in Vlada Kukovca, hrani družina Mojce Horvat

SLIKA 13: Klara Kukovec z vnukinjo Nevenko (osebni arhiv Mojce Horvat)